

Lê Công Kiều - Kho tàng những tạo vật phù du

DENNIS COLEMAN

Đồ đồng bắt mắt, chao đèn và đồng hồ Pháp trường phái Art Nouveau, cổ vật Việt Nam hay Trung Quốc... Nếu bạn đang để mắt tìm vài món trang trí hoặc chỉ thuần túy rong chơi ngắm nghía thì đường Lê Công Kiều đúng là nơi vẫy gọi, nhưng chớ để cuốn mình theo cơn cám dỗ. Còn nếu đã tính chuyện bán mua nghiêm túc thì hãy tâm niệm câu “tiền trao cháo múc” để cảnh trọng trong giao dịch, nhất là với giới du khách lượn qua nơi đây để mua sắm trong phút chốc.

C on đường chẳng dài gì. Ta có thể đi lướt qua trong vòng 10 phút hoặc chìm đắm trong một cuộc sục sạo lâu lác hơn... Tôi đã gầy dựng được quan hệ giao thương tốt đẹp với một số chủ tiệm ở đây và đối với những lưu khách ngắn ngày tôi có lời khuyên chung là cứ thưởng thức cái kho tàng này - giống như một cái thú khám phá kho đồ cũ của bà ngoại - nhưng việc mua sắm thực thụ nên để dành cho những ai có thời gian thâm nhập khu này.

Nguyên tắc một: Tránh những tiệm chèo kéo nồng nhiệt hoặc trưng bày hàng loạt vật phẩm giống nhau. Tôi dám chắc với bạn rằng những “đồ cổ” này có thâm niên chưa tới một năm. Những chủ tiệm đằm đằm và kín đáo thường có những đồ vật giá trị. Đây là những người nên tạo quan hệ mua bán. Hãy thử vào tiệm số 21 có chiếc Vespa hồng dựng trước cửa hoặc đi xuôi chừng 10 tiệm, các thiên thần tình yêu đội đèn

sẽ chào đón quý khách trong một tiệm tí xiu bề bộn gần ngôi trường học.

Nguyên tắc hai: Nên hiểu biết chút đỉnh về những món bạn đang tìm kiếm hoặc nhờ sự giúp đỡ của ai đó am hiểu. Đi cùng một người bạn Việt Nam hoặc phiên dịch cũng tốt, miễn sao người ấy hiểu biết hoặc đánh giá được chút đỉnh các món đồ.

Chỉ cần vài câu hỏi mào đầu là có thể phân biệt vàng thau. Bất cứ người bán nào khi được hỏi về tuổi tác các pho tượng deco hoặc đồ thủy tinh mà trả lời bằng câu “chúng mấy trăm năm” thì theo tôi đều nên khẩn trương già từ. Tương tự, người nào dám quả quyết mở hộp quẹt Zippo là kỷ vật chiến tranh thì cũng khó có thể coi là nghiêm túc. Những câu phán ẩu về xứ sở và nguồn gốc ly kỳ của hiện vật cũng nên bỏ ngoài tai. Chỉ nên quan tâm đến những thương nhân nào có thể nói về nguồn gốc của đồ vật một cách chi tiết hơn bình thường.

Sau khi cân nhắc thận trọng mới nên tiến đến đánh giá món hàng mình muốn mua có đúng là món họ chào hay không, để mua với một giá phải chăng, và cũng nên quan tâm đến việc khai hải quan, và các thông số tương thích về điện chẳng hạn.

Những ai mê các món kiểu Pháp và kiểu Victoria sẽ không khỏi bị mê hoặc bởi các ngọn đèn dầu tinh xảo, chân nến và chụp đèn đủ màu sắc và đường nét. Chúng được đội trên đầu các thiên thần tình yêu hoặc gắn trong các chùm trang trí trần nhà khiến ai đó cảm thấy có sứ mạng phải giải thoát chúng khỏi chốn bụi bặm này để đưa về một nơi lộng lẫy nào đó ở Sài Gòn hay ngoại quốc. Điều kỳ diệu là một số chụp đèn thủy tinh, màu hồng hoa anh thảo, màu xanh vỏ chanh tao nhã hay màu trắng đục mờ, đã sống sót qua chiến tranh điêu tàn và bao bàn tay phủ phàng sẵn sàng khoái trá quẳng đi những tạo vật đẹp đẽ chỉ đơn thuần vì chúng đã trở nên cũ kỹ.

Tuy nhiên, nếu sẫm soi kỹ lưỡng, nhất là với con mắt nhà nghề như anh chàng Piers Allbrook bạn tôi, thì thường thấy các món đồ là một sự giao duyên giữa tân và cựu.

Thử bắt đầu với “đồng đồng,” một từ được dùng rất dễ dãi, mà khởi thủy nghĩa là hợp kim của đồng đỏ với thiếc nhưng thường được pha nhiều hợp chất khác. Đây không phải là điểm trọng tâm, mà vấn đề ta quan tâm nhiều hơn là nó được tạo hình thế nào và gọt giũa ra sao. Chính những nhà buôn có uy tín cũng thú nhận rằng mấy bức tượng đồng thiên thần tình ái và chân đười ươi cổ điển thường chẳng thuộc thời art deco của Pháp mà được chế tạo trong vùng. Những món nguyên thủy sẽ có dáng vẻ đồng nhất, tinh xảo và mềm mại hơn. Đồng đồng tốt thường có đường khắc sắc sảo, minh bạch và không có đường ráp như trường hợp các món đồ thời nay được đổ khuôn hai nửa ráp lại.

Có những món xem kỹ thấy được làm từ khuôn riêng và rỗng ruột, được hàn theo kiểu hiện đại, khác với kiểu hàn đổ khuôn ép trước kia. Miết ngón tay lên bề mặt hoặc nhìn dưới ánh mặt trời sẽ thấy được cách chế tạo này. Nhớ luôn luôn nhìn dưới đế món hàng, nhưng nếu muốn làm thế với một cái chân đèn cao vài bộ, chóa thủy tinh thì trí thông minh và phép lịch sự sẽ mách bạn phải nhờ họ tháo cái bóng đèn ra trước kẻo phải móc túi đèn cho một mớ mảnh vụn! Xem xét đồ xưa từ dưới đế, ngoài chuyện khám phá về tuổi tác còn đem lại cho ta thông tin xác thực khác. Những chiếc bù loong hay đỉnh vít thời nay gắn dưới đế là chứng cứ rành rành! Một điểm nữa: các bức tượng đồng thủ công khác với tượng sản xuất trong xưởng ở chỗ chúng có những vết khiếm khuyết rất riêng giống như những người thợ đã tạo ra chúng.

Cũng như đồng, đồ thủy tinh cũng đòi hỏi phân tích cẩn thận. Mặc dù nhiều món thủy tinh giả cổ ngày nay chỉ đơn thuần thuộc loại thô, các nghệ nhân ngày càng lão luyện trong việc sáng tạo những kỹ thuật phục chế. Tất cả thủy tinh làm bằng tay đều mang dấu ấn của que sắt kẹp trong quá trình thổi thủy tinh - dấu ấn này không nói lên tuổi tác mà chủ yếu là chất lượng.

Nếu bạn đang nghiêm túc tìm mua một món đồ thủy tinh kiểu deco thì hãy tìm kiếm dấu ấn những năm tháng phai mòn ở dưới đế. Những tỉ lệ kích thước quá hoàn hảo chứng tỏ sản phẩm được chế tạo hàng loạt chứ không phải làm thủ công từng chiếc.

Còn nếu nói về những bảo vật cao cấp như thủy tinh Galle and Daum thì cái giá không bao giờ dưới mức 5 con số 0 nếu bạn muốn có được sản phẩm của những nghệ nhân trường phái Art Nouveau này. Những chiếc đèn thủy tinh Galle dùng đá chạm hoặc kỹ thuật ghép lớp, ghép hoa văn thành lớp rồi cắt bằng acid để phơi ra mẫu thiết kế hình hoa lá hoặc phong cảnh mơ màng đến bất ngờ. Còn rất nhiều điều để tìm hiểu nếu bạn đam mê thủy tinh nhưng nếu chỉ muốn tìm một tạo vật đáng mặt và đáng tiền thì Lê Công Kiều có khá nhiều.

Trừ phi bạn đang chuẩn bị lấy học vị khảo cổ hoặc nghiên cứu những cuốn như “Các kho tàng ở Hội An,” catalogue của Butterfield năm 2000, hoặc “Gốm Việt Nam” (song ngữ Việt Anh, nhà xuất bản Mỹ Thuật, 1996) hoặc hoàn toàn sành sỏi qui định hải quan khi định mang các món đồ ra khỏi Việt Nam (giả sử như đó là “hàng xịn”), còn lại thì không nên động đến mảng cổ vật này. Nếu món đồ có chút gì đó hao hao giống với bảo vật thì bạn có khả năng phải trình với Bộ Văn hóa ở Hà Nội để xin chúng nhận, đóng thuế hoặc có cả nguy cơ bị thu hồi. Những món bằng ngà cũng nằm trong danh sách hàng hóa bất hợp pháp cho nên nếu không muốn mua phải hàng nhái làm bằng nhựa thông hoặc xương bò thì bạn cũng không nên động đến mảng này.

Những ai nhớ nhung Sài Gòn xưa có thể sưu tạo trong đồng ảnh đen trắng để tìm vài tấm mang về nhà treo lưu niệm trên tường. Nhiều bức có cả chữ viết phía sau - có khi là một chút vết tích về số phận những con người xa xứ nay gọi là Việt kiều.

Dù sao đi nữa, hãy sắm vai khách mua thân thiện để thưởng thức dây kho tàng thích thú này. 🍷

Tường Linh chuyển ngữ

The street itself is not overly long. It's your call whether you traverse it cursorily in 10 minutes or whether you embark on a more prolonged rummaging exercise.. While I have built up excellent working relationships with some of the dealers, my advice to the short term stayers would generally be - just enjoy the treasure trove - much as you would enjoy unearthing the contents of your

fortunate in having access to Huy Nguyen, an antiques colleague of mine, as well as resident Saigon bronze guru and sculptor, Piers Allbrook and Carolyn Adamski, a well informed trader in Australia.

Some leading questions can often sort the initial wheat from the chaff. Any dealer who responded with "some hundreds of years" to my pre-

tours will not fail to enchant. Some whimsically held aloft by a bronze Cupid or other variants, others cradled in ornate hanging ceiling arrangements: one can feel duty bound to rescue them from oft dusty surroundings to the splendour of a fantasy pad either in Saigon or abroad. Miraculously, many of the glass shades, be they of primrose pink, elegant green citrine or of opaque white

Le Cong Kieu - A Treasure Trove of Ephemera, Trinkets and Artifacts

grandmother's attic - but, generally- leave the real purchasing game to those with more time to assess the situation.

Rule number one: tend to avoid the shops which actively harangue you to enter and buy or those which have somewhat of a massed display of similar objects. It's a fair bet that these are mainly comprised of 'made yesterday' items made for the quick kill. The dealers with a more demure and laid back attitude are often more likely to have a range of repro as well as some authentic items. These are the people to build your purchasing relationships with. Try no. 21 with the pink Vespa parked outside or about 10 doors down bronze cupids bearing lamps will greet you in a tiny cluttered shop near the school.

Rule two: Either have some prior knowledge of what you are seeking or enlist the support of someone who does. Taking along a Vietnamese friend or interpreter may be of use as long as they have some appreciation and knowledge of the items in question. I was

knowledgeed question about the age of art deco styled statuary or glassware, was deemed to be worthy of a polite parting. Likewise, any who had the temerity to refer to the Zippo lighters, which incidentally are not, in the main, even Zippos, as being from THE WAR, cannot be taken seriously. Sweeping statements about country of origin or objects all being from shipwrecks need to be taken equally as lightly. The dealers who can give more complex responses in terms of origin and style should be the benchmark from where to begin your search for the Holy Grail.

After measured consideration it's time to get down to the business of assessing exactly what you want to buy, ensuring that the object of desire is what you are being told it is and then procuring it at a reasonable price -also taking into consideration customs declarations, compliance of electrical items and so forth.

For lovers of all things French and Victorian, exquisite oil lamps, candelabra and lamp shades of many hues and con-

Impressive bronzes, French art nouveau lamp shades and time pieces, ancient Vietnamese and Chinese artifacts - if you're on the look out for ornamental treasures or just a leisurely eye-candied stroll then, Le Cong Khieu (near Ben Thanh Market) off Pho Doc Chinh Street certainly beckons - but this is where the drooling and fantasizing needs to be abruptly curtailed. When it comes to the serious business of buying, caveat emptor needs to be the mantra of operation ,especially for the tourist blowing in on a rapid short term buying spree.

Vaseline glass, have survived the ravages of war and of the boorish Philistines, whom, in any culture, happily cast out magnificent specimens simply because they have become old.

Closer inspection, however, especially with the trained eye of Piers Allbrook, often reveals that the pieces are a composite of old and new.

Let's begin with "bronze", a very loosely used term, which originally meant an alloy of copper and tin but often encompasses a greater range of composites. This is not the central issue, rather; it is how it has been fashioned and handcrafted that is perhaps of greater concern. The bronze cupids and classical torch bearers, are, by reputable dealers' own admissions, not generally from the French art deco period but rather produced locally. Those that are the genuine article will have a more solid, intricate and flowing look about them. Good bronzes have clean and clear incised lines and there should be no lines of misalignment as is the case where two halves of a modern mould have been joined together.

Some of the latter, on close inspection, are made up of separate castings and are hollow, being welded together as opposed to the soldering and pinning of the past. Running your fingers over the surface or viewing the object in the sunlight will often reveal these practices. Always look under the base of any object - if wanting to do this with a three foot high torch bearer of an exquisite glass shade, wisdom and courtesy dictates that you should ask the proprietor to disengage the lamp first - or you might end up with a hefty bill for a pile of fragmented glass! - but seriously: examining any 'antique' objects from the under-belly will often reveal a feeling about the age as well as some factual information. HOLLOWED stems and threaded modern bolts or screws attached to the base are a dead give away! And another point: truly crafted bronze sculptures as opposed to factory 'punch-outs' are made with soul and just like their crafters, are individually flawed - with genuine pieces, imperfections were often filled with bronze plugs. The magnificent deco nymph, arms outstretched, atop a marble plinth (see featured) displayed evidence of a plug, portraying it as authentic workmanship, unfortunately beyond my budget at the time.

As with the bronzes, glassware invites close analysis. The more the buyer reads about glass, handles glass and simply absorbs the visual beauty of it, the easier it is to develop a feel for it. While many modern reproductions of antique glass simply scream crass, craftsmen are becoming more skilled at re-inventing techniques to produce look-a likes. All handmade glass will bear a bear a rough and intact pontil mark from where it was broken off the pontil rod in the glass blowing process - this may not be an indicator of age but rather of quality.

If you are seriously worried about buying a true piece of Deco glass look for signs of many years of consistent wear on the base. Perfect proportions may also indicate a mass-produced rather than individually crafted item.

When it comes to glassware of the Galle and Daum variety at the higher end, how-

ever, the simple fact is that nothing under 5 figure digits is going to even worship at the footstool of these great Art Nouveau artisans. Galle glass lamps use the cameo or layered approach whereby the pattern is built up in layers and then cut back with the use of acid to reveal incredibly dreamy floral and scenic designs. There is much to learn in this field if you are a serious purveyor of beautiful glass but if content with a reproduction of reasonable merit at a realistic price, then various articles may be available in Le Cong Khieu.

Unless you are prepared to undergo an archeology degree or read books such as " Treasures from the Hoi An Hoard ", a Butterfield's catalogue from 2000, or " Vietnam Ceramics" (English / Vietnamese , Fine Art Publishing 1996, as well as being fully versed in customs laws if you plan to exit Vietnam with the goods (supposing they are the 'real thing') then it's probably better to steer away from this area of collecting. If the item bears a modicum of resemblance to authenticity you may be required to report to the Department of Culture in Hanoi to have it certificated, taxed be fined or risk confiscation. Some 'in the know' refer to alleged set ups but that element of re-cycling will be left firmly to the imagination here. Netsuke and other items of ivory are probably all either new from illegal sources so if you don't particularly want to line Robert Mugabe's pockets (as exports from Zimbabwe somehow are allowable) or buy imitations made from vegetable resin or at best- bone, then this area of collecting is best left alone as well.

Rummaging through the old black and white photographs can fill one with nostalgia about old Saigon and can be an excellent souvenir to mount on your studio wall back home. Many have hand written letters written on the back -perhaps some clues to the fate of the far flung diaspora now known as the Viet Khieu.

Whatever happens, be purchaser friendly and enjoy this wonderful "mile" of delectable treasures. 🍷